

Motion

1984/85:2251

Gullan Lindblad och Siri Häggmark

Samordning av sjukersättning och pension för tjänstepensionärer

Ur vår motion 1982/83:261 "saxar" vi följande:

Pensionsåldern för ålderspension är enligt lagen om allmän försäkring 65 år med möjlighet till förtid resp. uppskjutet uttag.

Inom det statliga området tillämpas varierande pensionsåldrar (45—65 år).

Enligt nu gällande regler kan en person, som inte uppnått åldern för allmän ålderspension eller uppbär hel förtidspension, kvarstå som aktivt arbetssökande. Vederbörande får därvid ersättning från arbetslöshetskassa i 300 dagar före 55 års ålder, i 450 dagar därefter, innan utförsäkring sker. Detta utöver en pension, som vanligtvis är 65—70 % av den tidigare lönen.

Så länge denne pensionär står som arbetssökande kvarstår han/hon även i sjukpenningklass och kan vid sjukdom i princip få hel sjukpenning ända fram till 65-årsåldern.

Pensionären i fråga får rätt till sjukpenning baserad på den tjänst vederbörande lämnat. Sjukpenningen skall ersätta förlorad arbetsförtjänst, men i detta fall får vederbörande alltså rätt till sjukpenning *utöver* sin pension.

Ur motionen "saxar" vi vidare:

I en tid med alltför höga statsutgifter och stigande budgetunderskott måste alla offentliga utgifter prövas noga. Det framstår inte som försvarbart i dagens ekonomiska läge att en person som har full pension från sitt tidigare arbete samtidigt skall kunna uppbära arbetslöshetsunderstöd och ha möjlighet till hel sjukpenning — — —

De ekonomiska resurser, som står till buds på det sociala och arbetsmarknadspolitiska området, måste prioriteras för dem som har verkliga behov därav. Vi har inte råd med någon "lyxkonsumtion". Värdefulla sociala trygghetssystem får inte heller leda till missbruk.

Ändrade regler på de områden som vi redovisar i motionen kan bespara staten utgifter på åtskilliga miljoner, som kan användas till förmåner för dem som verkligen behöver dem.

På grundval av de i motionen påtalade förhållandena yrkade vi att riksdagen hos regeringen skulle begära förslag till ändrade regler för personer, som pensionerats före 65 års ålder, så att sjukpenning resp. arbetslöshetsersättning ej skulle utgå samtidigt med tjänstepension.

Vad hände med motionen?

På grundval av yttranden från bl. a. AMS, LO, TCO och SAF avslogs motionen med motiveringen att "motionsförslaget i det väsentliga vilar på en missuppfattning av gällande regler". (AU:s betänkande 1983/84:7.)

Av riksrevisionsverkets revisionsrapport (Dnr 1983:600) framgår följande:

De tjänstemän, bl. a. i statlig verksamhet, som haft sjuklön vid sjukdom förlorar denna förmån i samband med att de ålderspensioneras enligt tjänstepensionsreglerna och i stället träder den allmänna försäkringens sjukpenningregler in, fram till den allmänna ålderspensioneringen. Det finns inte några statistikuppgifter eller andra sammanställningar som belyser sjukfrånvaron, utbetalda sjukpenningersättningar m. m. för "yngre" tjänstepensionärer.

Med sjukpenninggrundande inkomst (SGI) avses inkomst av anställning eller inkomst av annat förvärvsarbete (AFL 3:1). RFV har senast i cirkulärskrivelse den 20 april 1976 till de allmänna försäkringskassorna meddelat anvisningar för hanteringen av tjänstepensionärernas SGI. Kassorna är första beslutsinstans i sjukpenningärenden. RFV framhåller att försäkringskassan så snart som den får kännedom om att en försäkrad skall lämna sin anställning med tjänstepension skall sända ut en förfrågan om beräknad framtida inkomst av förvärvsarbete. Av skrivelsen framgår vidare att för den som inte har för avsikt att stå kvar i förvärvslivet sedan han erhållit tjänstepension skall SGI ändras till 0 eller om villkoren härför uppfylls SGI-placeras som hemmamake. För den som vill arbeta föreskrevs i nämnda cirkulärskrivelse följande:

För försäkrad, som slutat sitt arbete men har för avsikt att kvarstå i förvärvslivet (visat t. ex. genom att han anmält sig som arbetssökande hos arbetsförmedlingen), skall SGI fastställas till belopp som motsvarar den försäkrades vid pensionsavgången beräknade framtida inkomst av förvärvsarbete. Vad nu sagts skall även gälla försäkrad, som är sjukskriven vid pensioneringstillfället.

RFV har sedermera givit ut föreskrifter (RFFS 1981:5, 3 § 4) för SGI-beräkningen för dem som förlorar sitt arbete men vill stå kvar i arbetslivet. Föreskriften lyder som följer:

Den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten skall ej sänkas och får anpassas efter löneutvecklingen inom den försäkrades yrkesområde för försäkrad

— — —
4. som är arbetslös före ingången av den månad varunder han fyller 65 år och är anmäld som arbetssökande på arbetsförmedling samt är beredd att anta erbjudet arbete i en omfattning som svarar mot den fastställda sjukpenninggrundande inkomsten;

Av domar i försäkringsrätt och i något fall i försäkringsdomstolen (nuvarande försäkringsöverdomstolen) framgår att den tjänstepensionär som anmäler sig som arbetssökande hos arbetsförmedlingen i direkt anslutning till pensioneringstillfället — i överensstämmelse med RFFS 1981:5 — får behålla den SGI han haft som yrkesverksam närmast före pensioneringstillfället. Den tjänstepensionär, däremot, som anmäler sig som arbetssökande först efter någon tid, 0-klassas eller om villkoren härför uppfylls hemmamakeplaceras.

Får tjänstepensionären ett arbete och därmed faktiska förvärvsinkomster, påverkar denna inkomst SGI-placeringen — i fall A — endast för det undantagsfall inkomsten överstiger den tidigare slutliga inkomsten som yrkesaktiv. I fall B däremot är det den nya förvärvsinkomsten som grundar SGI-placeringen. Vad som senast anförts gäller även för den som uppbär allmän ålderspension — endast faktisk inkomst är SGI-grundande.

F. n. saknas i ett flertal regioner reella förutsättningar att ge arbete åt arbetssökande tjänstepensionärer med ålderspension. Den pensionär som ställer sig till arbetsmarknadens förfogande kommer i praktiken sällan att erbjudas arbete. Arbetsförmedlingarnas arbete planeras och bedrivs med tonvikt på långtidsarbetslösa och arbetssökande under 25 år, medan arbetssökande pensionärer ges lägsta förtur i förmedlingsarbetet. De arbetssökande pensionärerna förs till den grupp arbetssökande vars arbetskraftsutbud är så svårbedömt och/eller begränsat i tiden att förutsättningarna för åtgärder är mycket begränsade. RRV har i en nyligen avgiven revisionsrapport Arbetssökande och deras kontakter med arbetsförmedlingen (dnr 1982:975) gjort bedömningen "att arbetsförmedlingarnas kontrollfunktion för denna grupp sannolikt får en mycket liten praktisk betydelse särskilt i regioner med hög arbetslöshet".

I lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring föreskrivs (21 § 2) att "rätten till ersättning upphör, när den försäkrade börjar uppbära ålderspension med en tjänstetidsfaktor som uppgår till 0,8 eller mer och pensionen utgår på grund av förvärvsarbete". Bestämmelsen, som trätt i kraft den 1 juli 1982, innebär att den som före 65 års ålder uppbär ålderspension i form av tjänstepension, som grundar sig på ett inte oväsentligt antal tjänsteår, inte har rätt att samtidigt uppbära ersättning från arbetslöshetsförsäkringen. Arbetssökande tjänstepensionärer med *hel* ålderspension får således inte någon arbetslöshetsersättning. För den som har *reducerad* tjänstepension kan däremot arbetslöshetsersättning bli aktuell. Ersättning kan då utgå för den del av inkomstbortfallet som inte kan anses täckt av pensionen.

Blir den arbetssökande tjänstepensionären sjuk utgår dels oavkortad tjänstepension, dels sjukpenningersättning enligt AFL:s regler. Tjänstepensionsförmånerna är således inte samordnade med de allmänna sjukpenningförmånerna. (Undantaget personer som uppbär sjukpenning vid tidpunkten för tjänstepensionering i form av statlig sjukpension.) Sjukpenningen skall ersätta en reell inkomstförlust. I dessa fall har dock pensionären inget reellt inkomstbortfall. För en pensionär i vanliga inkomstlägen rör det sig här om en kompensation på minst 165 % av slutlönen.

Under senare år har det, som en följd av sjunkande reallöner och värdesäkrade pensioner, inte varit ovanligt att tjänstepensionen efter några år överstiger lönen för de fortfarande yrkesverksamma. Pensionärens ersättning vid sjukdom kommer då i stort sett att motsvara en dubblering av den aktuella lönen i yrket. Det bör dock observeras att både pensionen

och sjukpenningen inkomstbeskattas.

Som nämnts finns för närvarande fler än 33 000 tjänstepensionärer i åldrarna 55—64 år. RRV har sökt skapa sig en uppfattning om i vad mån dessa tjänstepensionärer faktiskt använder sig av den ovan redovisade möjligheten att bibehålla samma ekonomiska skydd vid sjukskrivning efter pensioneringen som under den yrkesverksamma tiden. I detta syfte har RRV undersökt inplaceringen i sjukpenninggrundande inkomst (SGI) för samtliga statliga tjänstepensionärer som pensionerats vid 63 års ålder och som fick sin avtalsgrundade ålderspension beviljad under första halvåret 1983. RRV:s undersökning visar att en betydande del, ca 200 av totalt 800 eller omkring 25 %, av dessa tjänstepensionärer var arbetssökande vid arbetsförmedlingen. I vilken utsträckning dessa pensionärer är reellt arbetssökande låter sig svårligen bedömas.

RRV har i anslutning till studien av pensionärernas SGI även sökt få en bild av sjukskrivningsfrekvensen för den aktuella pensionärsgruppen. Vad som framkommit ger inte underlag för att dra slutsatsen att den studerade gruppen har ett sjuktal som markant skiljer sig från vad som är vanligt inom de aktuella åldersgrupperna.

RRV konstaterar att endast en viss del av tjänstepensionärerna, inom den studerade gruppen, ställer sig till arbetsmarknadens förfogande. Skälen härtill kan vara flera. Ofullständig kunskap om gällande regler och avtal kan vara en orsak. En annan kan vara att en del pensionärer väljer att avstå från att fullt ut utnyttja förmånssystemen. RRV vill heller inte utesluta att en mer spridd information om tolkning och tillämpning av gällande regler och avtal skulle ha kunnat föra med sig ett ökat förmånsutnyttjande.

RRV:s bedömning

(kursiverat av motionärerna)

”RRV har granskat sjukpenningersättningen till arbetssökande tjänstepensionärer med ålderspension (55—64 år). RRV kan konstatera att det f. n. i praktiken sällan finns några hinder för den tjänstepensionär med ålderspension att fram till tidpunkten för den allmänna pensionsåldern mer eller mindre reellt ställa sig till arbetsmarknadens förfogande. Genom att anmäla sig som arbetssökande hos arbetsförmedlingen utan verklig möjlighet att få och därmed utan att behöva ta anvisat arbete, kan pensionärer tillförsäkra sig rätten till sjukpenningersättning vid sjukdom. Eftersom lämpligt arbete kan erbjudas endast i undantagsfall kan sällan någon verklig prövning göras av om de i försäkringens mening står till arbetsmarknadens förfogande. Sjukpenning utgår i dessa fall utan att pensionären har någon reell inkomstförlust. RRV:s undersökning tyder på att omkring 1/4 av de statliga tjänstepensionärerna är arbetssökande, normalt utan att erbjudas anställning.

RRV noterar att de arbetssökande tjänstepensionärerna i samband med sjukdom *kompen­seras med ca 165 % av sin slutlön från den yrkesaktiva tiden*. Pension och sjukpenning utgår båda oavkortade eftersom förmåner­na inte är samordnade. Ersättningen utbetalas inom ramen för gällande författningsbestämmelser och kollektivavtal."

Riksrevisionsverket har också angett tänkbara problemlösningar. För­slagsvis kan faktisk förvärvsinkomst grunda sjukpenningersättning och hemmamakeförsäkringen till tjänstepensionärer slopas eller också kan förmånsbelopp från allmän sjukförsäkring och tjänstepensionssystem samordnas helt.

Efter RRV:s rapport torde det framstå klart att det inte råder någon missuppfattning i denna fråga och att nu rådande system bör ändras!

Frågan bör inte "begravas" i någon utredning utan en ändring bör ske ganska omgående.

Med stöd av ovan sagda föreslår vi åter*

att riksdagen hos regeringen anholder om förslag till ändrade be­stämmelser för personer som pensionerats före 65 års ålder, så att sjukpenning ej kan utgå samtidigt med tjänstepension.

Stockholm den 25 januari 1985

GULLAN LINDBLAD (m)

SIRI HÄGGMARK (m)

* Se även motion 1984/85:2252.